

Kosteikot ja laskeutusaltaat

Maatalouden ympäristötukijärjestelmä perustuu Euroopan yhteisöjen neuvoston asetukseen (EY) N:o 1257/1999, joka koskee Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) tukea maaseudun kehittämiseen. Suomen ympäristötukijärjestelmä käsittää ohjelmakauden 2000-2006. EU rahoittaa ympäristötuen kustannuksista tavoite 1 -alueella 60 % ja muualla maassa 35 % vuonna 2005.

Maatalouden ympäristötuen tavoitteena on vähentää ympäristöön, pinta- ja pohjavesiin sekä ilmaan kohdistuvaa kuormitusta kasvinravinteiden hyväksikäyttöä lisäämällä, vähentää torjunta-aineiden käytöstä aiheutuvia riskejä, huolehtia maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuudesta sekä eläin- ja kasvilajeista ja hoitaa maatalousmaisemia. Tavoitteena on myös lisätä humuksen määrää maaperässä sekä säilyttää maan tuottokyky hyvänä tai parantaa sitä.

Maatalouden ympäristötuki jakautuu kaikille viljelijöille tarkoitettuihin perus- ja lisätoimenpiteisiin sekä niitä tehokkaampia ympäristönsuojelu ja -hoitotoimia edellyttäviin erityistukimuotoihin.

Erityistukisopimuksia voidaan tehdä käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa seuraavista toimenpiteistä:

- suojavyöhykkeiden perustaminen ja hoito
- kosteikkojen ja laskeutusaltaiden perustaminen ja hoito
- säätösalaajitus, säätökastelu ja kuivatusvesien kierrätys
- luonnonmukainen tuotanto
- pohjavesialueiden peltoviljely
- lannan käytön tehostaminen
- perinnebiotoopin hoito
- luonnon monimuotoisuuden edistäminen
- maiseman kehittäminen ja hoito
- alkuperäisrotujen kasvattaminen
- alkuperäiskasvien viljely
- happamuuden alueellinen vähentäminen

Vesiensuojelukosteikot ja laskeutusaltaat

Maatalous on eri aikoina muuttanut monin tavoin vesistöjen luonnontilaa, mm. veden laatua sekä uomien ja rantavyöhykkeiden muotoa ja kasvillisuutta. Viljelystä aiheutuva vesistökuormitus on kasvanut, ja kuivatusoimet kuten uomien kaivaminen, suoristaminen ja raivaaminen ovat lisänneet eroosiota ja köyhdyttäneet vesiluontoa. Kuivatus on vähentänyt myös vesistöihin ja luonnonuomiin kuuluneita kosteikkoja ja tulva-alueita. Maatalousympäristön hoidon yleisenä tavoitteena on vähentää tuotantotoiminnan haitallisia vesistövaikutuksia ja palauttaa luonnon monimuotoisuutta ja maisemallisia arvoja.

Viljelyalueiden valumavesien käsittelyn tarve ja menetelmät

Ympäristön kannalta tärkeintä on muuttaa tuotantotoimintaa vähemmän kuormittavaan suuntaan. Lisäksi viljelyalueiden valumavesien käsittelyllä voidaan vähentää sitä kuormitusta, jota ei ole voitu estää tai pysäyttää pelloilla ja joka on lähtenyt kuivatusvesien mukana liikkeelle kohti vesistöjä.

Keinoja vesistöjen tilan parantamiseksi:

- Viljelytoimenpiteillä, kuten talviaikaisen kasvipeitteisyyden lisäämisellä ja järkiperaisella lannoituksella sekä lantavarastojen kunnostuksella voidaan estää maa-aineksen ja ravinteiden pääsy veteen.
- Suojavyöhykkeillä vähennetään eroosiota jyrkillä ja tulvanalaisilla rantapelloilla ja pysäytetään maa-aineksen kulkeutumista yläpuolisilta peltoalueilta.
- Kosteikoilla, laskeutusaltailla ja pohjakynnyksillä voidaan pysäyttää veteen joutunutta kiintoainetta. Riittävän suurilla kosteikoilla voidaan

Kari Koskela/Kuvallitieri

Matalat kosteikot ovat sopivia ruokailu- ja pesimispaikkoja monille sorsalinnuille.

poistaa ja pidättää myös veteen liuenneita ravinteita.

- Tulva-alueiden palauttamisella lisätään vesistön tulvan aikaista viipymää, pysäytetään vesistössä kulkeutuvaa kiintoainetta ja lisätään vesiluonnon monimuotoisuutta.
- Vesistöjen ennallistamisella, kuten uomien mutkaisuuden palauttamisella ja uomarakenteen monipuolistamisella parannetaan vesistön omaa puhdistuskykyä ja lisätään vesiluonnon monimuotoisuutta ja kulttuurimaiseman arvoa.

Miten kosteikot, laskeutusaltaat ja tulva-alueet edistävät vesiensuojelua?

Kosteikot puhdistavat valumavesiä monin eri tavoin. Vedessä elävät mikrobit muuttavat vedessä ja pohja-aineksessa olevaa tyyppiä kaasumaiseen muotoon, jolloin se vapautuu vaarattomana typpikaasuna ilmaan. Kosteikkokasvillisuus käyttää kasvukaudella vedestä liuenneita ravinteita, fosforia ja tyyppiä. Veden virtausnopeuden hidastuessa riittävän paljon veden mukana liikkuva kiintoaine laskeutuu kosteikon pohjalle. Samalla siihen sitoutuneet ravinteet (lähinnä fosfori) varastoituvat kosteikon maaperään.

Laskeutusaltailla pyritään laskeuttamaan pääasiassa eroosion mukana liik-

keelle lähtenyt kiintoainetta. Laskeutuminen perustuu veden virtausnopeuden ja pyörteisyyden pienemiseen. Mitä kauemmin vesi saadaan viipymään altaassa, sitä hienojakoisempi maa-aines ehtii laskeutua. Maa-aineksen mukana laskeutuu myös siihen sitoutuneita ravinteita, erityisesti fosforia. Savi ja hiesuhiukkaset ehtivät laskeutua altaaseen tavallisesti vain, jos ne muodostavat suurempia muruja. Laskeutusaltaat eivät juurikaan pienennä veteen liuenneen fosforin ja typen pitoisuutta.

Tulva-alueet vaikuttavat valumavesiin samaan tapaan kuin kosteikot. Joen ja puron tulviminen uoman äyräiden yllä lisää vesistön vesitilavuutta, jolloin veden virtausnopeus pienentyy verrattuna uomassa tapahtuvaan virtaukseen. Virtausnopeuden pienentyessä veden mukana kulkeutuvaa kiintoainetta laskeutuu tulva-alueelle. Kiintoaineen säännöllinen kerrostuminen saa aikaan erityisen tulvaniittymaannoksen kehittymisen.

Pohjapadoilla ja -kynnyksillä voidaan pysäyttää erityisesti ojissa ja puroissa pohjakulkeumana liikkuvaa kiintoainetta ja

siihen sitoutunutta fosforia. Pohjapatojen ja kynnysten vaikutus tehostuu, jos niitä tehdään uomaan useita peräkkäin. Suoritetujen uomien ennallistamisella ja mutkaisuuden palauttamisella lisätään uomien pituutta, pienennetään uomien kaltevuutta ja lisätään rantakasvillisuuden monipuolisuutta. Toimenpiteiden seurauksena vesistön oma puhdistuskyky paranee.

Toimenpiteiden muut hyödyt

Toimenpiteistä saadaan parhaimmillaan monia ympäristöhyötyjä. Kosteikot, laskeutusaltaat, tulvaniityt, useat peräkkäiset pohjapadot sekä uomien mutkaisuuden palauttaminen elävöittävät maisemaa ja lisäävät luonnon monimuotoisuutta, esim. eläin- ja kasvilajistoa. Ne voivat myös edistää riistanhoitoa tarjoamalla vesilinnuille uusia pesimapaikkoja. Kosteikkoon voidaan yhdistää laskeutusallas, jolloin ne voivat olla peräkkäin erillisinä osina tai kiinteästi yhdessä monimuotoisena kosteikkokokonaisuutena. Altaat sinällään ovat oivallisia kasteluveden varastoja.

Erityistuella voidaan rahoittaa kosteikkoja, tulvaniittyjä ja laskeutusaltaita, jotka perustetaan joko pellolle tai pellon läheisyyteen.

Määritelmiä

Kosteikolla tarkoitetaan vesistökuormitusta vähentävää ojan, puron, joen tai muun vesistön osaa ja sen ranta-aluetta, joka suuren osan vuodesta on veden peitossa ja muunkin ajan pysyy kosteana. Kosteikko perustetaan yleensä patoamalla. Kosteikossa on tyypillisesti vesi- ja kosteikkokasvillisuutta. Kosteikkoon on hyödyllistä liittää avovesipintainen syvän veden alue.

Laskeutusaltaalla tarkoitetaan ojan tai puron yhteyteen kaivamalla tai patoamalla tehtyä vesiallasta, jonka päätarkoituksena on kerätä pelloilta ja ojaverkosta veden mukana liikkeelle lähtenyt maa-ainesta ja estää sitä pääsemästä vesistöön.

Kosteikon tai laskeutusaltaan valuma-alueella tarkoitetaan koko sitä aluetta, jolta vedet kerääntyvät niihin.

Hoitoalueella tarkoitetaan kosteikkoon tai laskeutusaltaaseen välittömästi kuuluvaa suojavyöhykkeen kaltaista aluetta, joka on säännöllisen hoidon kannalta tarpeen.

Tulva-alueilla tarkoitetaan virtaaviin vesistöihin liittyviä alavia ranta-alueita, joille tulva nousee säännöllisesti. Tulva-alueet muodostuvat avoimista tulvaniityistä ja puustoisista tulvametsistä sekä pensaikoista. Tulva-alueisiin voi kuulua myös joki- ja purovesistöjen entisiä, joko uoman yhteydessä olevia tai uomasta irrallisen kuroutuneita osuuksia.

Tulva-alueiden palauttamisella ja lisäämisellä tarkoitetaan sellaisten tulva-alueiden uudelleenmuodostamista tai kunnostamista, jotka ovat aikaisempien kuivatustoimenpiteiden vaikutuksesta hävinneet tai joiden tulviminen on vähentynyt.

Vesistön **ennallistamisella** tarkoitetaan vesistön luonnonolosuhteiden palauttamista alueella esiintyviä luonnontilaisia vesistöjä muistuttavaksi.

Vesistön **kunnostamisella** tarkoitetaan yleisemmin vesistön veden laadun ja luonnontilan parantamiseksi tehtäviä toimenpiteitä.

Suunnittelu ja rakentaminen

Hankkeen tarpeen arviointi

Kosteikon, laskeutusaltaan, tulva-alueen ja vastaavan hankkeen toteuttamiseen voidaan myöntää erityistukea, jos se parantaa alapuolisen vesistön veden laatua. Tarpeellisimpia hankkeet ovat Suomenlahteen, Saaristomereen ja Selkämereen laskevien jokien valuma-alueilla sekä sellaisten järvien valuma-alueilla, joissa toimenpiteistä on merkittävää vesiensuojeluhulyötä. Hankkeiden merkitys kasvaa, jos ne samalla edistävät maatalousalueiden monimuotoisuutta sekä riista- ja kalataloutta. Alueen ympäristökeskus arvioi tarvittaessa paikan soveltuvuuden.

Kosteikoista, laskeutusaltaista ja vastaavista menetelmistä voidaan odottaa merkittävää vesiensuojeluhulyötä, jos alueella on esimerkiksi

- pellon osuus valuma-alueesta suuri
- korkeita valumavesien ravinnepitouksuuksia
- kaltevien peltojen määrä huomattava
- nurmikasvien osuus viljelyssä vähäinen
- herkästi sortuvia valtaojia
- oja hiekka- ja hietamailla
- mineraalimaata sisältäviä liettyimiä ojissa, suvannoissa tai ojien suilla

Paikan valinta

Kosteikoille luontaisesti soveltuvia paikkoja ovat ojien ja purojen notkelmat, joissa vedenkorkeutta voidaan nostaa aiheuttamatta merkittäviä vahinkoja ranta-alueiden käytölle. Kysymys voi olla lasketun lammen, puutteellisesti kuivatetun tulva-alueen tai oikaisulla korvatus uomanosan vesittämisestä uudelleen. Tällaiselta alueelta on tavallisesti helppo löytää sopiva padon paikka. Notkelman tulisi padon kohdalla olla maaperältään tarpeeksi kantava ja kapea, jotta mittavia maansiirtotöitä ei tarvittaisi. Altaan ja kosteikon paikkaa valittaessa tulisi kuitenkin välttää kohteita, joilla sellaisenaan on erityisarvoa esimerkiksi perinnemaiseman tai kasvillisuuden kannalta. Pohjavesialueilla on enakkoon selvitettävä, ettei kosteikon tai vastaavan toimenpiteen toteuttaminen aiheuta pohjaveden pilaantumisvaaraa.

Pohjapadot ja -kynnykset voidaan sijoittaa maastossa sellaisiin uoman kohtiin, joissa luontaisestikin tapahtuu kiintoaineen kasautumista ja johon ei ole mahdollista sijoittaa riittävän laajaa kosteikkoa tai laskeutusallasta.

Tulva-alueet kuuluvat luontaisesti joki- ja purolaaksoihin. Erityisesti mutkitte-

Tulvaniitylle kehittyi monipuolista kasvillisuutta, joka hidastaa vedenvirtausta.

Jukka Jormola

levilla jokiuomilla on usein laajat tulvasanteet. Tulva-alueita voidaan perustaa myös usein tulvan alle jääville peltoalueille.

Uomien mutkaisuuden lisääminen on periaatteessa suositeltavaa kaikilla suoritetuilla uoman osuuksilla. Menetelmä soveltuu myös tasaisille alueille, joilla uoman patoaminen ei tule kysymykseen kuivatuksellisista syistä.

Viljelijä voi pääosin itse selvittää edellä mainittujen menetelmien soveltuvuutta omalle alueelleen. Huolellinen alkuselvitys säästää aikaa ja vähentää hankkeen suunnittelukustannuksia.

Kosteikkojen ja laskeutusaltaiden suunnittelu ja mitoitus

Vesiensuojelukosteikon, laskeutusaltaan tai tulva-alueen perustaminen ympäristötuen erityistukisopimuksen avulla edellyttää asianmukaista suunnitelmaa. Suunnittelu on syytä antaa asiantuntijan tehtäväksi. Alueen ympäristökeskukselta, TE-keskuksen maaseutuosastolta ja maaseutukeskukselta voi tiedustella suunnittelijoita. Suomen ympäristökeskuksen laatimassa julkaisussa 'Kosteikkojen ja laskeutusaltaiden suunnittelu' on tarkempia ohjeita hankkeiden suunnittelijoille.

Veden tulee viipyä kosteikossa riittävän kauan. Sen vuoksi kosteikon minimikoon tulee olla 1 - 2 % valuma-alueen pinta-alasta. Pellon osuus valuma-alueesta tulisi mieluiten olla vähintään 30 %. Valumavesien kiintoaineen laskeuttamiseksi kosteikkoon on syytä suunnitella vesisyvyydeltään syvempi avovesipintainen osa.

Myös laskeutusaltaan tulee olla pinta-alaltaan riittävän suuri, jotta vedessä kul-

keva kiintoaine ehtii laskeutua altaan pohjalle. Laskeutusaltaiden minimikoko on 0,1 - 0,2 % valuma-alueesta. Laskeutusaltaita perustettaessa edellytetään, että valuma-alueelta tulee altaisiin laskeutuvaa karkeaa eroosioainesta. Laskeutusaltailla voidaan käytännössä pysäyttää vain hietaa ja karkeampia maalajitteita.

Rakennettaessa useita peräkkäisiä pohjakynnyksiä tulee ottaa huomioon maaston kaltevuussuhteet ja padotuksen vaikutus uomassa. Tulva-alueiden lisääminen edellyttää yleensä laajempia tietoja vesistöalueelta.

Uoman mutkaisuuden palauttamisessa mutkittelutiheys riippuu mm. alueen maaperän laadusta. Tästä voi saada viitteitä esim. seudun luonnontilaisista, samankokoisista puro-osuuksista.

Rakentaminen

Kosteikkoa rakennettaessa alkuperäinen kosteikkokasvillisuus jätetään paikoilleen. Jos kaivutöitä on tarpeen tehdä, kasveja voidaan siirtää työn ajaksi syrjään ja istuttaa ne takaisin työn päätyttyä. Alueelle annetaan kehittyä luontaista vesikasvillisuutta ja kostean paikan kasveja. Sopivia lajeja ovat esimerkiksi järvikaisla ja -korke, osmankäämi, kurjenmiekkä, järviruoko ja sarat.

Maisemanhoidon ja mahdollisen kalan kulun vuoksi on kosteikkoon yleensä syytä rakentaa kivetty, mahdollisimman luonnonmukainen pohjapato. Korkeampien patojen yhteyteen on tarpeen suunnitella loivempi ohitusuoma. Padon kuuluminen hankkeeseen edellyttää yleensä, että rakentamistyötä ohjaa ja valvoo pätevä työn-

Padottu laskeutusallas Hollolassa. Altaan paikka ennen padotusta ja valmis laskeutusallas.

Hannele Partanen

Kosteikon teossa otetaan lähtökohdaksi maaston suomat mahdollisuudet. Kosteikosta kannattaa tehdä niin iso kuin se on kohtuudella mahdollista.

johto. Rakentamistyön järjestämisen ja ohjaamisen voi antaa esimerkiksi hankkeen suunnittelijan tehtäväksi. Erityisvaatimukset kuten maisemanhoitotyöt saattavat lisäksi edellyttää alan asiantuntijoiden mukanaoloa suunnittelu- ja rakentamisvaiheessa. Mikäli kalan kulkua ollaan huomattavasti rajoittamassa, on syytä olla jo suunnitteluvaiheessa yhteydessä kalatalousviranomaisiin.

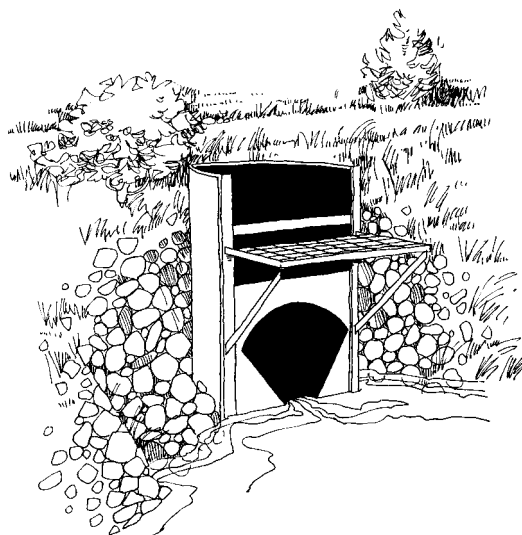
Kaivamalla toteutettavat yksittäiset **laskeutusaltaat** eivät ole vesiensuojellisesti tarkoituksenmukaisia. Ne olisivat pääsääntöisesti toteutettava patoamalla, jolloin kaivutyöt jäävät vähäisiksi. Toisaalta patoamalla tehtävä allas voidaan pienellä työllä saada monta kertaa suuremmaksi kuin kaivamalla toteutettava allas. Laskeu-

tusaltaan patorakenteiksi sopivat myös kevyet rakenteet, jotka voidaan esimerkiksi yhdistää altaan suulle rakennettavaan rumppuun. Laskeutusallas voidaan liittää myös osaksi kosteikkoa, jolloin koko hankkeesta tulee monipuolisempi. Laskeutusallas on perusteltua toteuttaa myös uoman mutkaisuuden palauttamisen yhteydessä hankkeen alajuoksulle.

Peräkkäiset **pohjakynnykset** voivat olla rakenteeltaan samantapaisia kuin kosteikkojen ja laskeutusaltaiden yhteyteen rakennettavat padot. Mahdollisesta pienemmästä, lähinnä uomaan rajoittuvasta padotuskorkeudesta johtuen kynnysten tiiveydelle ja lujuudelle ei kuitenkaan ole yhtä suuria vaatimuksia.

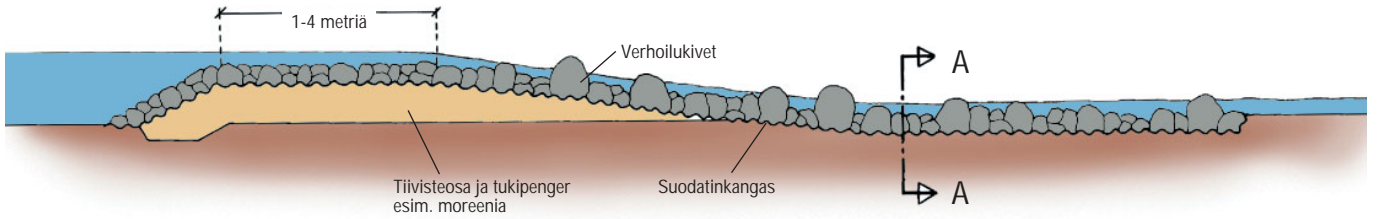
Perattujen ja suoristettujen **uomien ennallistaminen** luonnontilaisemmiksi voi tapahtua joko kertaluonteisina tai vähittäin tehtävillä pienemmillä toimenpiteillä, joilla uoman linjaus pyritään palauttamaan lähemmäs alkuperäistä. Mutkittelun palauttamiseksi voidaan käyttää tilanteesta riippuen eri menetelmiä. Kone työnä voidaan kaivaa erillisiä mutkia nykyisen suoran uoman yhteyteen uoman molemmin puolin tai linjaukseltaan aikaisemmin muutettu uoma voidaan palauttaa esim. vanhoista kartoista ilmenevään paikkaan. Työt voidaan tehdä vaiheittain siten, että vesi lasketaan uuteen uomaosuuteen vasta kasvillisuuden kasvuun

Patolaite voidaan rakentaa esimerkiksi halkaistusta teräsputkesta. Piirroksen ratkaisussa on korkeudeltaan säädettävä, kolmioaukkoinen patolevy, joka toimii samalla mittapatonä. Patolaite on liitetty tierumpuun.

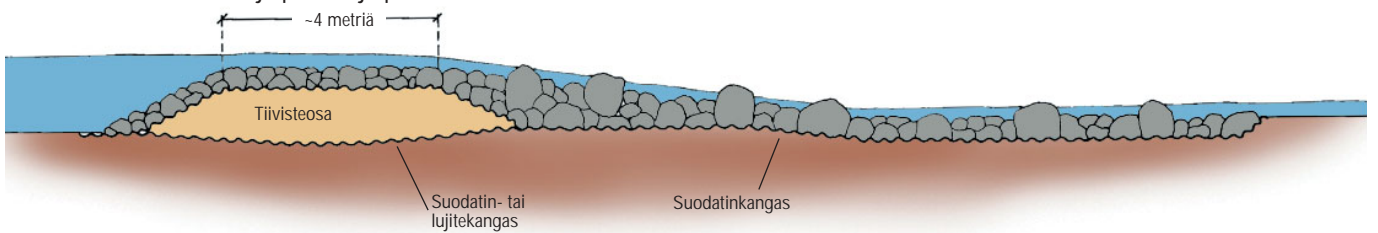

Esimerkkejä maarakenteisista pohjapadoista

A. Huonosti vettä läpäisevä, painumaton maaperä.

B. Syvältäkin painuva maaperä, jolla massanvaihto ei ole mahdollinen. Padon harja painuu ja patoa korotetaan tarvittaessa.

Poikkileikkaus A-A padon alapuolelta

Pato- ja pohjakynnykset voidaan muotoilla tekokoskeksi, josta kalakin voi nousta runsaan veden aikana. Riittävän isot kivet varmistavat, että rakenne kestää.

lähdön jälkeen esim. seuraavana vuonna. Suoria uomaosuusia voidaan tämän jälkeen täyttää kasoihin jätetyillä kaivumaila joko kokonaan tai vain osittain. Koska uuden uoman kaivu voi aiheuttaa ainakin väliaikaista syöpymistä ja maa-aineksen liikkeellelähtöä, olisi suositeltavaa suojata kaivettava uoma nurmettamalla, kiveämällä ja pohjakynnyksiä rakentamalla sekä istuttamalla rantakasvillisuutta välittömästi kaivutöiden jälkeen.

Suoristetussa uomassa voidaan mutkittelua palauttaa ohjaamalla ja hyödyntämällä itsestään käyntiin lähtenyt veden aiheuttamaa uoman syöpymistä. Syöpyminen ja kasautuminen asettuvat vähitellen tasapainoon uoman pituuden kasvaessa. Virran suuntaa ja uoman syöpymistä voidaan ohjata kivistä tai puusta tehdyillä suisteilla. Pyörteisyyttä lisäävä pohjamateriaali muodostaa samalla kasvua suojavaikkoja vettä puhdistavalle vesikasvillisuudelle ja muulle eliöstölle.

Hoito ja kunnossapito

Kosteikot, laskeutusaltaat ja pohjapadot ja -kynnykset vaativat säännöllistä hoitoa ja kunnossapitoa. Kosteikkoihin tulevien ojien suista on tarpeen jopa vuosittain poistaa laskeutunutta lietettä. Jos kostei-

kossa on syvemmän veden alue, myös tämän osan pohjalle kertynyttä lietettä on tarpeen ajoittain poistaa. Lietteen voi levittää pellolle. Kosteikon ja sitä ympäröivän viljelemättömän hoitoalueen kasvillisuutta niitetään tarvittaessa, jotta kosteikko ei kasva umpeen. Niittojätteet on tarpeen viedä pois kosteikkoalueelta. Kasvillisuuden hoitotoimenpiteet voidaan toteuttaa myös laiduntamalla, ellei siihen ole vesiensuojelullista estettä. Vastaperustetussa kosteikossa kasvillisuuden niittäminen ei useimmiten ole tarpeen, mutta myöhemmin toimenpide on tärkeä.

Laskeutusaltaat on tyhjennettävä viimeistään silloin, kun niihin kertynyt liete alkaa haitata altaan toimintaa. Altaan pohjalle kertyneen lietteen määrä on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Patorakenteiden toiminta ja kunto on syytä tarkistaa säännöllisesti talven ja suurten tulvien jälkeen. Pienestä patovuodosta muodostuu helposti suuri ohivirtaus, mikä nopeasti heikentää kosteikon ja laskeutusaltaan tehoa. Pohjakynnysten yhteydessä varastotilavuudet ovat pieniä ja pohjalle kerrostuneen maa-aineksen liikkeellelähdön riski on suuri. Pohjakynnykset keräävät vähitellen lietettä, joten uoman puhdistus muutaman vuoden välein voi olla tarpeen.

Kosteikon allasosan madaltuessa on varsinkin laskuojan suulle kertynyt liete poistettava aika ajoin.

Ari Turtola

Tukiehdot

Kosteikkojen, laskeutusaltaiden ja uomien ennallistamisen, tulvaniittyjen sekä pohjapatojen ja -kynnysten perustamis- ja hoitotoimenpiteistä aiheutuvia kustannuksia korvataan erityistuella. Kustannuksia voi syntyä patoamis- ja maansiirtotöistä ja kasvien istutuksesta sekä alueen myöhemmästä hoidosta. Korvaus maksetaan pinta-alan perusteella siitä alasta, joka jää kosteikon, laskeutusaltaan tai tulvaniityn alle sekä alueen hoidon kannalta riittävistä reuna-alueista.

Enimmäiskorvaus pellolle toteutettavasta hankkeesta on 449,90 euroa/ha ja pellon ulkopuolelle toteutettavasta hankkeesta 336,38 euroa/ha vuodessa. Sopimus voidaan tehdä 5- tai 10-vuotiseksi. Tuen määrä riippuu hoitotoimenpiteiden aiheuttamista kustannuksista ja mahdollisista tulonmenetyksistä.

Kuka voi hakea sopimusta?

Tukea voi saada viljelijä tai puutarhatalouden harjoittaja. Tuen hakijan tai hänen puolisonsa on oltava sopimuksen tekemistä edeltävän vuoden lopussa vähintään 18-vuotias, mutta ei yli 65-vuotias. Alle 18-vuotiaan kanssa voidaan tehdä sopimus vain, jos hän on solminut avioliiton tai jos hän harjoittaa maatilataloutta yhteisömistajana yhdessä vanhempiansa tai heistä jommankumman kanssa, tai erityistukisopimuksen tekemiseen on muita erityisiä syitä. Ikäedellytys ei koske julkisoikeudellisia yhteisöjä, yhdistystä, säätiötä, koulutilaa eikä vankilatilaa.

Viljelijällä tulee olla hallinnassaan vähintään kolme hehtaaria peltoa tai puutarhatilalla puutarhakasvien viljelyksessä olevaa peltoalaa vähintään puoli hehtaaria koko sopimuskauden ajan.

Eryytistukisopimuksen tekemisen edellytyksenä on, että viljelijä on antanut ympäristötukisitoumuksen perus- ja lisätoimenpiteiden noudattamisesta. Jos viljelijän sitoumus päättyy sopimuskaudella, on viljelijän sitouduttava uudelleen

Kari Koskela/Kuvallitertti

Kosteikkojen reunamien ruoikot ovat ruokokerttuselle mieleistä ympäristöä.

ympäristötukijärjestelmän perus- ja lisätoimenpiteiden noudattamiseen.

Tukihakemus ja asian käsittely

Hakemus erityistukisopimukseksi toimitetaan TE-keskuksen maaseutuosastolle. Vuonna 2005 haku aika päättyy 29.4.2005.

Hakemukseen liitettävästä suunnitelmasta tulee ilmetä mm. seuraavat asiat:

- kohdealueen kuvaus, sijainti, maankäyttö, omistussuhteet, vesiolot, pinnanmuodot, maaperä
 - hankkeen tavoitteet ja suunnitellut toimenpiteet, suunnittelu- ja mitoitusperusteet
 - toteutusajankaus vuositain
 - hoitosuunnitelma
 - arvio hankkeen vaikutuksista veden laatuun ja määrään, muut hyödyt ja haitat
 - laskelma hankkeen vuosittaisista kustannuksista ja hyöty/tulonmenetyсарvio
- Eryytistukea voidaan hakea uudelle hankkeelle ja sen hoitotoimenpiteille tai jo aiemmin toteutuneen hankkeen hoitotoimenpiteille. Yhteishankkeissa hakemukseen liitetään jäljennös eri osapuolten välisestä sopimuksesta.

Kosteikot ja laskeutusaltaat tarjoavat levähdyspaikkoja myös muuttolinnuille.

Kosteikot ja laskeutusaltaat voidaan perustaa joko pellolle, pellon reuna-alueelle tai metsämaalle enintään yhden kilometrin päähän lähimmästä pellosta. Kosteikon ja laskeutusaltaan ympärille voidaan perustaa hoitoalue. Tämä on hankkeen myöhemmän hoidon kannalta tarpeen. Kosteikon hoidossa syntyvä niittojäte voidaan hyödyntää.

Kosteikkoa tai laskeutusallasta ympäröivä, viljelemättä jäävä hoitoalue, suoja-kaista tai -vyöhyke voidaan laskea osaksi kosteikko- tai allasaluetta. Näistä voidaan tehdä ehtojen täytyessä myös erillinen suojavyöhykesopimus. Joissakin tapauksissa koko kosteikkohanke ja siihen liittyvä hoitoalue, lähinnä peltomaalle toteutettuna, voidaan tehdä suojavyöhykesopimuksella.

Kosteikon perustamisessa ja tulva-alueen palauttamisessa saatetaan tarvita useamman maanomistajan alueita, jotta hanke voitaisiin toteuttaa. Kaikkien maanomistajien on tällöin kannatettava hanketta ja tehtävä keskinäinen sopimus vastuun ja kustannusten jaosta altaan tai kosteikon

perustamisessa ja hoidossa. Erityistukea koskeva hakemus ja sopimus on kunkin maanomistajan tehtävä yhteishankkeisakin vain omaa tilaansa koskevana. Yhteinen suunnitelma ja keskinäinen sopimus tulee olla hakemuksen liitteinä. Laskeutusallas on yleensä mahdollista perustaa kokonaan yhden tilan maalle.

TE-keskuksen maaseutuosasto pyytää kustakin hakemuksesta lausunnon alueelliselta ympäristökeskukselta. Hakemuksen käsittelyn jälkeen TE-keskuksen maaseutuosasto tekee valtion puolesta sopimuksen tuen hakijan kanssa, mikäli hakemus hyväksytään.

Hakulomakkeita ja ohjeita hakemuksen tekemiseen saa TE-keskuksen maaseutuosastolta.

Hoitopäiväkirja

Kosteikon ja laskeutusaltaan perustamisesta on pidettävä hoitopäiväkirjaa, johon merkitään lohkon nimi, tunnus ja pinta-ala. Siihen merkitään vuosittain myös tiedot alueella toteutetuista toimenpiteis-

tä, niiden toteuttamisajankohdat ja vaikutukset ympäristöön. Muistiin merkittäviä asioita voivat olla esimerkiksi

- tehdyt rakentamistoimenpiteet
- myöhemmin tehdyt hoitopuhdistukset
- mahdollinen niitto ja laidunnus
- rantojen ja uomien suojaustoimenpiteet
- kasvillisuuden istutukset ja raivaukset

Sopimuksen siirtäminen tai siitä luopuminen

Maatalouden ympäristötuen erityistuki-sopimus voidaan siirtää tilan uudelle omistajalle tai haltijalle. Viljelijän on tehtävä ilmoitus viljelijää ja tilaa koskevista muutoksista sopimuksen tehneen TE-keskuksen maaseutuosastolle 10 työpäivän kuluessa omistusoikeuden siirtymisestä. Sopimuksen siirto edellyttää, että uusi omistaja täyttää kaikki sopimuksen tekijälle asetetut vaatimukset.

Jos viljelijä luopuu vähintään kolme vuotta voimassa olleesta sopimuksesta myydessään koko tilansa tai muuten kokonaan lopettaessaan maatalouden harjoittamisen, tukea maksetaan sopimuksen voimassaoloaikaa vastaavasti. Mikäli sopimus taas on ollut voimassa vähemmän kuin kolme vuotta, jo maksettu erityistuki peritään takaisin korkojen kanssa ellei kyseessä ole niin sanottu ylivoimainen viljelijästä riippumaton syy.

Sopimusehtojen valvonta ja noudattaminen

TE-keskuksen maaseutuosasto valvoo sopimusehtojen noudattamista. Tuen saajalla on valvontaan joutuessaan velvollisuus antaa kaikki ne tiedot, jotka valvonnan tekemiseksi ovat tarpeen.

Jos sopimusehtoja ei noudateta, tuki voidaan periä takaisin joko kokonaan tai osittain. TE-keskuksen maaseutuosasto voi purkaa sopimuksen, jos tuen saaja on sopimusta tehdessään salannut sopimuksen tekoon olennaisesti vaikuttavia seikkoja. Sopimus voidaan purkaa myös, jos annetut tiedot ovat virheellisiä tai tuen saaja ei ole noudattanut sopimuksen ehtoja.

Hankkeen muu rahoitus

Usein kosteikon tai laskeutusaltaan perustaminen voisi olla ympäristön kannalta hyödyllistä, mutta kaikki ympäristötuen ehdot eivät täyty tai ympäristötuki sellaisenaan ei riitä kattamaan aiheutuneita kuluja. Jos hanke halutaan tästä huolimatta toteuttaa ja sille on vankat perusteet, voidaan harkita omaa rahoitusta tai tiedustella muita rahoituskanavia esimerkiksi alueen ympäristökeskuksesta erityisesti perustamisvaiheen kustannusten kattamiseen.

LISÄTIETOA

Työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastot

Etelä-Pohjanmaan TE-keskuksen maaseutuosasto
Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki
puh. (06) 416 3555, telefax (06) 416 3365

Etelä-Savon TE-keskuksen maaseutuosasto
Mikonkatu 5, PL 164, 50101 Mikkeli
puh. (015) 466 4011, telefax (015) 466 4211

Hämeen TE-keskuksen maaseutuosasto
Hämeenlinnan palvelupiste, Raatihuoneenkatu 11,
13100 Hämeenlinna
puh. (03) 85 151, telefax (03) 851 5799

Lahden palvelupiste, Rauhankatu 10, 15110 Lahti
puh. (03) 85 151, telefax (03) 851 5335

Kaakkois-Suomen TE-keskuksen maaseutuosasto
Salpausselänkatu 22, PL 1041, 45101 Kouvola
puh. (05) 21 171, telefax (05) 211 7270
Lappeenrannan palvelupiste
Snellmaninkatu 10, 53100 Lappeenranta
puh. (05) 211 7400, telefax (05) 211 7409

Kainuun TE-keskuksen maaseutuosasto
Kalliokatu 4, 87100 Kajaani
puh. (08) 61 631, telefax (08) 616 3499

Keski-Suomen TE-keskuksen maaseutuosasto
Cygnaeuskenkatu 1, PL 44, 40101 Jyväskylä
puh. (014) 410 4600, telefax (014) 410 4606

Lapin TE-keskuksen maaseutuosasto
Ruokasenkatu 2, 96200 Rovaniemi
puh. (016) 368 7300, telefax (016) 368 7370
Kemin palvelupiste
Asemakatu 19, 94100 Kemi
puh. (016) 368 7400, telefax (016) 368 7440

Pirkanmaan TE-keskuksen maaseutuosasto
Kauppakatu 4, PL 467, 33101 Tampere
puh. (03) 256 5300, telefax (03) 256 5779

Pohjanmaan TE-keskuksen maaseutuosasto
Hovioikeudenpuistikko 19 A, PL 131, 65101 Vaasa
puh. (06) 329 6300, telefax (06) 329 6482
Kokkolan palvelupiste
Ristiranankatu 1, PL 240, 67100 Kokkola
puh. (06) 832 6500, telefax (06) 832 6590

Pohjois-Karjalan TE-keskuksen maaseutuosasto
Kauppakatu 40 B, PL 8, 80101 Joensuu
puh. (013) 246 111, telefax (013) 246 4559

Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksen maaseutuosasto
Viestikatu 1, PL 86, 90101 Oulu
puh. (08) 536 8000, telefax (08) 536 8180
Ylivieskan palvelupiste
Valtakatu 4 B, PL 103, 84101 Ylivieska,
puh. (08) 429 2430, telefax (08) 429 2440

Pohjois-Savon TE-keskuksen maaseutuosasto
Käsityökätkä 41, PL 2000, 70101 Kuopio
puh. (017) 617 5111, telefax (017) 617 5335

Satakunnan TE-keskuksen maaseutuosasto
Pohjoisranta 11 E, PL 266, 28101 Pori
puh. (02) 620 4000, telefax (02) 620 4001

Uudenmaan TE-keskuksen maaseutuosasto
Maistraatinportti 2, PL 15, 00241 Helsinki
puh. (09) 2534 2111, telefax (09) 2534 2300

Varsinais-Suomen TE-keskuksen maaseutuosasto
Ratapihankatu 36, 20100 Turku
puh. (02) 210 0400, telefax (02) 210 0626

Maa- ja metsätalousministeriö, tukiyksikkö
PL 30, 00023 Valtioneuvosto
puh. (09) 16 001, telefax (09) 1605 2711

Alueelliset ympäristökeskukset

Etelä-Savon ympäristökeskus
Jaakarinkatu 14, 50100 Mikkeli
puh. 020 490 106, telefax 020 490 4509

Hämeen ympäristökeskus
Birger Jaarlin katu 13, PL 131, 13101 Hämeenlinna
puh. 020 490 103, telefax 020 490 3820
Lahden toimipaikka
Kauppakatu 11 C, PL 29, 15141 Lahti
puh. 020 490 103, telefax 020 490 3950

Kaakkois-Suomen ympäristökeskus
Kauppamiehenkatu 4, PL 1023, 45101 Kouvola
puh. (05) 75 441, telefax (05) 371 0893
Lappeenrannan toimipaikka, Laserkatu 6,
53850 Lappeenranta
puh. (05) 624 3294, telefax (05) 624 3298

Kainuun ympäristökeskus
Kalliokatu 4, PL 115, 87101 Kajaani
puh. (08) 61 631, telefax (08) 616 3629

Keski-Suomen ympäristökeskus
Ailakinkatu 17, PL 110, 40101 Jyväskylä
puh. (014) 697 211, telefax (014) 614 273

Lapin ympäristökeskus
Hallituskatu 5, PL 8060, 96101 Rovaniemi
puh. (016) 329 4111, telefax (016) 310 340

Lounais-Suomen ympäristökeskus
Itsenäisyydenaukio 2, PL 47, 20801 Turku
puh. (02) 525 3500, telefax (02) 525 3509
Satakunnan toimipaikka, Valtakatu 6, 28100 Pori
puh. (02) 525 3500, telefax (02) 525 3759

Länsi-Suomen ympäristökeskus
Koulukatu 19, PL 262, 65101 Vaasa
puh. (06) 367 5211, telefax (06) 367 5251
Kokkolan toimipaikka
Torikatu 40, 67100 Kokkola
puh. (06) 367 5211, telefax (06) 367 5610
Seinäjoen toimipaikka, Torikatu 16,
PL 156, 60101 Seinäjoki
puh. (06) 367 5211, telefax (06) 367 5531

Pirkanmaan ympäristökeskus
Rautatienkatu 21 B, PL 297, 33101 Tampere
puh. (03) 242 0111, telefax (03) 242 0266

Pohjois-Karjalan ympäristökeskus
Torikatu 36 A, PL 69, 80101 Joensuu
puh. (013) 1411, telefax (013) 123 622

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
Isokatu 9, PL 124, 90101 Oulu
puh. (08) 315 8300, telefax (08) 315 8305
Kalajokilaakson osasto
Torikatu 40 B, 67100 Kokkola
puh. (06) 367 6397, telefax (06) 367 6360

Pohjois-Savon ympäristökeskus
Sepänkatu 2 B, PL 1049, 70101 Kuopio
puh. (017) 788 4777, telefax (017) 788 4701

Uudenmaan ympäristökeskus
Asemapaällikökatu 14, PL 36, 00521 Helsinki
puh. 020 490 101, telefax 020 490 3200

Ympäristöministeriö
Kasarmikatu 25, PL 35, 00023 Valtioneuvosto
puh. (09) 16 007, telefax (09) 1603 9545

Suomen ympäristökeskus
Mechelininkatu 34a, PL 140, 00251 Helsinki
puh. (09) 403 000, telefax (09) 403 0190

Maaseutuneuvonta

ProAgria Etelä-Karjala
Pormestarinkatu 6, PL 46, 53101 Lappeenranta
puh. 020 747 2600, telefax (05) 453 0008

ProAgria Etelä-Pohjanmaan Maaseutokeskus
Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki
puh. (06) 416 3111, telefax (06) 416 3448

ProAgria Farma Maaseutokeskus
Artturinkatu 2, 20200 Turku
puh. 010 273 1500, telefax 010 273 1570

ProAgria Häme
puh. 020 747 3000
Hämeenlinnan toimipaikka
Raatihuoneenkatu 13, 13100 Hämeenlinna
telefax (03) 625 2240

Lahden toimipaikka
Mariankatu 8 A, 15110 Lahti
telefax (03) 625 2340

ProAgria Kainuu
Osmonkatu 9, 87100 Kajaani
puh. 020 747 3900, telefax 020 747 3924

ProAgria Keski-Pohjanmaa
Ristiranankatu 1, 67100 Kokkola
puh. 020 747 3250, telefax 020 747 3299

ProAgria Keski-Suomi
Kauppakatu 19, PL 112, 40101 Jyväskylä
puh. 020 747 3300, telefax 020 747 3305

ProAgria Kymenlaakson Maaseutokeskus
Paimenpolku 16, 45100 Kouvola
puh. 020 747 3434, telefax 020 747 3444

ProAgria Lapin Maaseutokeskus
Tutkijantie 28, 96900 Saarenkylä
puh. 020 747 2700, telefax (016) 331 1777

ProAgria Etelä-Savon Maaseutokeskus
Mikonkatu 5, 50100 Mikkeli
puh. 020 747 3550, telefax 020 747 3552

ProAgria Oulun Maaseutokeskus
Kauppuriinkatu 23, PL 106, 90101 Oulu
puh. (08) 316 8611, telefax (08) 373 075

ProAgria Pirkanmaan Maaseutokeskus
Näsilinnankatu 48, PL 97, 33101 Tampere
puh. (03) 250 3111, telefax (03) 250 3500

ProAgria Pohjois-Karjala
Koskikatu 11 C, PL 5, 80101 Joensuu
puh. (013) 258 3311, telefax (013) 258 3399

ProAgria Pohjois-Savon Maaseutokeskus
Puijonkatu 14, PL 1096, 70111 Kuopio
puh. 020 747 3650, telefax 020 747 3651

ProAgria Satakunnan Maaseutokeskus
Itsenäisyydenkatu 35 A, 28130 Pori
puh. (02) 631 1600, telefax (02) 631 1611

ProAgria Uusimaa
Seutulantie 1, 04400 Järvenpää
puh. 020 747 2500, telefax 020 747 2549

ProAgria Maaseutokeskusten Liitto
Urheilutie 6, PL 251, 01301 Vantaa
puh. 020 747 2400, telefax 020 747 2402

ProAgria Finska Hushällningssällskapet
Hämeenkatu 28, 20700 Turku
puh. (02) 469 0114, telefax (02) 469 0115

ProAgria Nylands Svenska Lantbrukssällskap
Liisankatu 21 B, 00170 Helsinki
puh. (09) 135 1244, telefax (09) 135 5331

ProAgria Österbottens Svenska Lantbrukssällskap
Kauppapuistikko 16 D, 65100 Vaasa
puh. (06) 319 0200, telefax (06) 319 0201

ProAgria Svenska lantbrukssällskapens förbund
Liisankatu 21 B, 00170 Helsinki
puh. (09) 135 1035, telefax (09) 135 1653

Tämä lehtinen on tehty tammikuussa 2005.

Lisätietoja saa tällä sivulla esitellyiltä viranomaisilta ja järjestöiltä.

Julkaisija: Maa- ja metsätalousministeriö
Käsikirjoitus: Markku Puustinen, Jukka Jormola
Ulkoasu ja taitto: Sauli Heikkilä, Pieni Huone
Kannen kuvat: Maarit Puumala,
Pauli Nieminen/Kuvaliitri
Painopaikka: Martinpaino Oy